

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นนโยบายเร่งด่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและระเบียบการบริหารจัดการชุมชนได้เอง ดังนั้นรัฐบาลในสมัย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรี (ปี พ.ศ. 2544) จึงมีนโยบายจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขึ้นที่เรียกว่า กองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท สำหรับใช้เป็นแหล่งทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและฐานะทางเศรษฐกิจ ภายใต้ความมีเหตุผลเกื้อกูลกันเปิด โอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่น ได้เป็นผู้กำหนดบทบาทและควบคุมดูแลอนาคตของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านกันเอง โดยเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชน ราชการ เอกชนและประชาชนในชุมชน อีกทั้งเป็นการกระจายอำนาจ ไปสู่ท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาระบบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมศักยภาพความเข้มแข็งทางด้านสังคมเศรษฐกิจ การพัฒนาอาชีพ การเสริมสร้างรายได้เป็นการช่วยลดรายจ่ายของหนี้ในระบบ และบรรเทาเหตุฉุกเฉินตามความจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งถือว่าการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากฐานของประเทศให้เกิดภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไปในอนาคตได้อีกทางหนึ่ง (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. 2554 : 1-3)

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ถือเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล (สมัยนั้น) ในการต่อสู้กับปัญหาความยากจนของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่กำลังเผชิญอยู่ เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเองซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านนั้น เปรียบเสมือนคณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน ถ้าการบริหารดีกองทุนก็ประสบผลสำเร็จ ถ้าการบริหารจัดการไม่ดี การดำเนินงานกองทุน

ไม่ประสบผลสำเร็จ กองทุนหมู่บ้านมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านโดยใช้กระบวนการจัดการ คือ การวางแผน การจัดการองค์การ การจัดหา และการควบคุม (เสนาะดิยาวี. 2543 : 3 ; อำนาง ชีระวนิช. 2547 : 17 – 18 ; ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. 2549 : 2) อันจะทำให้กองทุนหมู่บ้าน ประสบผลสำเร็จ คณะกรรมการไม่ควรที่จะละเลยเพิกเฉยหรือไม่ให้ความสนใจต่อกระบวนการจัดการเหล่านี้ อันเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบ.) มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นช่องทางทำให้นักการเมืองเข้ามาหาผล ประโยชน์ได้ง่าย ดังนั้นชุมชนส่วนใหญ่ของประเทศต้องการให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมาจากการคัดเลือกผ่านเวทีประชาคม ไม่ยึดติดกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อให้การทำงานทุกอย่างโปร่งใส ไม่ถูกครอบงำ และประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของตนเอง โดยใช้กระบวนการจัดการ

ตำบลเวียงน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีทั้งหมด 16 หมู่บ้าน มีการจัดตั้งกองทุนกู้ยืมเงินขึ้นในปี 2547 ตามนโยบายของรัฐบาล และได้รับการอนุมัติตั้งกองทุนเพื่อรับโอนเงินเข้ากองทุนหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท (หนึ่งล้านบาท) ทุกหมู่บ้านในตำบลเวียงน้ำได้ปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์กรมหาชน) โดยมีวัตถุประสงค์ตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของรัฐบาล คือ การพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ลดรายจ่ายตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน กองทุนหมู่บ้านได้รับการประเมินจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม เพื่อนำผลการประเมินไปประกอบการพิจารณาปรับงบประมาณเพิ่มจากรัฐบาลที่ได้จัดสรรงบประมาณไว้ ตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งผลการประเมินกองทุนในเขตพื้นที่ตำบลเวียงน้ำ มีผลการประเมินที่แตกต่างกัน จากผลการประเมินระดับการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน ทำให้กองทุนหมู่บ้านส่วนหนึ่งได้รับงบประมาณเพิ่ม และมีบางส่วนที่ไม่ได้รับงบประมาณ

จากปรากฏการณ์ข้างต้น ผู้ศึกษาในฐานะเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการพัฒนาชุมชน การพัฒนากลุ่มองค์กร และแก้ไขปัญหาความยากจน สร้างงานสร้างอาชีพ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้านในตำบลเวียงน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค ต่อการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้านพร้อมข้อเสนอแนะ เพื่อจะได้รับทราบข้อเท็จจริง ทั้งนี้ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการนำไปเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน ให้มีการพัฒนาไปในทางที่ถูกต้อง เหมาะสม เพื่อตอบสนองต่อ นโยบายของรัฐ อันจะนำไปสู่ความผาสุกของประชาชนและความเจริญของหมู่บ้านในตำบลต่อไป

คำถามการศึกษา

1. สภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นอย่างไร
2. คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านแต่ละกองทุน มีการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ต่างกันหรือไม่
3. คณะกรรมการและสมาชิกมีปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม อย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตามกองทุน และสถานภาพการเป็นกรรมการ/สมาชิก
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตเนื้อหา

ผู้ศึกษามุ่งศึกษาในเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผู้ศึกษาได้ประยุกต์ตามกรอบทฤษฎีของ กุลlick และเออร์วิค (Luther Gulick & Lyndall Urwick, 1887 ; อ้างถึงใน วิรัช วิรัชนิภา วรรณ. 2549 : 57) และ เสนาะ ตีเขาว์. (2546 : 13) อำนาจ ชีระวนิช. (2547 : 17 – 18) ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2549 : 2) เป็นขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

- 1.1 การวางแผน
- 1.2 การจัดการองค์กร
- 1.3 การชักนำ
- 1.4 การควบคุม
2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 2.1 ประชากร

ประชากรในการศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลเวียงน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2554 จำนวน 16 กองทุน คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 1,252 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลเวียงน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2554 จำนวน 16 กองทุน จำนวน 304 คน

2.3 พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ กองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลเวียงน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ทั้งหมด 16 กองทุน

3. ตัวแปร

3.1 ตัวแปรต้น คือ คณะกรรมการ และสมาชิกกองทุน

3.2 ตัวแปรตาม คือ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลเวียงน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 4 ด้าน คือ การวางแผน การจัดการองค์กร การชักนำ และการควบคุม ตามแนวคิดของ กูติก และเออร์วิก

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานโดยใช้หลักการบริหารในการควบคุม ทรัพยากร กองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลเวียงน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ใน การบริหารกองทุนหมู่บ้าน ประกอบไปด้วย

1.1 การวางแผน หมายถึง กิจกรรมการวางแผนการดำเนินงานของกองทุน หมู่บ้านในด้านต่าง ๆ โดยมีการประชุมชี้แจงรายละเอียดและทำความเข้าใจกับสมาชิกและ ชาวบ้าน การมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ของรัฐและสมาชิก การร่างระเบียบข้อบังคับของกองทุน หมู่บ้านร่วมกัน การวางแผนร่วมกันในการพิจารณาคุณสมบัติของผู้กู้ การใช้ประโยชน์เงิน กองทุน และการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน

1.2 การจัดการองค์กร หมายถึง กิจกรรมการจัดแบ่งงาน ผู้รับผิดชอบด้านต่าง ๆ การคัดเลือกคณะกรรมการข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้านมีความสอดคล้องกับความต้องการของ สมาชิก การพิจารณาคุณสมบัติของผู้กู้ชัดเจน มีการกำหนดบทลงโทษ มีการจัดทำเอกสาร การ เงินชัดเจน มีการจัดระเบียบเอกสาร มีการจัดสรรรายได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การสรุปผล

การดำเนินงานมีการเลือกกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจและสมาชิกได้เข้าร่วมประชุมเสมอ

1.3 การชักนำ หมายถึง กิจกรรมที่ก่อให้เกิดการประสานงานภายในกองทุน การเชิญเจ้าหน้าที่ของรัฐมาให้ความรู้ มีการศึกษาดูงาน การสร้างแรงจูงใจให้กับคณะกรรมการ สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างประธาน คณะกรรมการ และสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน การรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันและประธานกองทุนหมู่บ้านเป็นที่ยอมรับนับถือในความเป็นผู้นำ

1.4 การควบคุม หมายถึง การที่ประธานกองทุนหมู่บ้านเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ การจัดเก็บหลักฐานของสมาชิกอย่างเป็นระบบ การให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การนำเงินไปใช้ประโยชน์ มีการจัดทำบัญชีอย่างเป็นระบบ ชัดเจน ตรวจสอบได้ การรายงานผลการปฏิบัติงานทุกเดือน การให้ความสนใจและมีส่วนร่วมตรวจสอบการทำงาน การจัดหาผู้มีความรู้ มีความซื่อสัตย์ ยุติธรรมมาทำงาน และเปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอแนะปรับปรุงการดำเนินงาน

2. กองทุนหมู่บ้าน หมายถึง กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้าน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544 และในที่นี้หมายถึง กองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบล แวงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 16 หมู่บ้าน

3. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง ตัวแทนของกลุ่ม องค์กรประชาชน และประชาชนในหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกจากประชาชนในหมู่บ้านให้เป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเพื่อทำหน้าที่มีการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม ถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2549 ในเขตพื้นที่ตำบลแวงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

4. สมาชิกกู้ยืมเงิน หมายถึง ผู้สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ในหมู่บ้านใดหมู่บ้าน ในเขตพื้นที่ตำบลแวงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

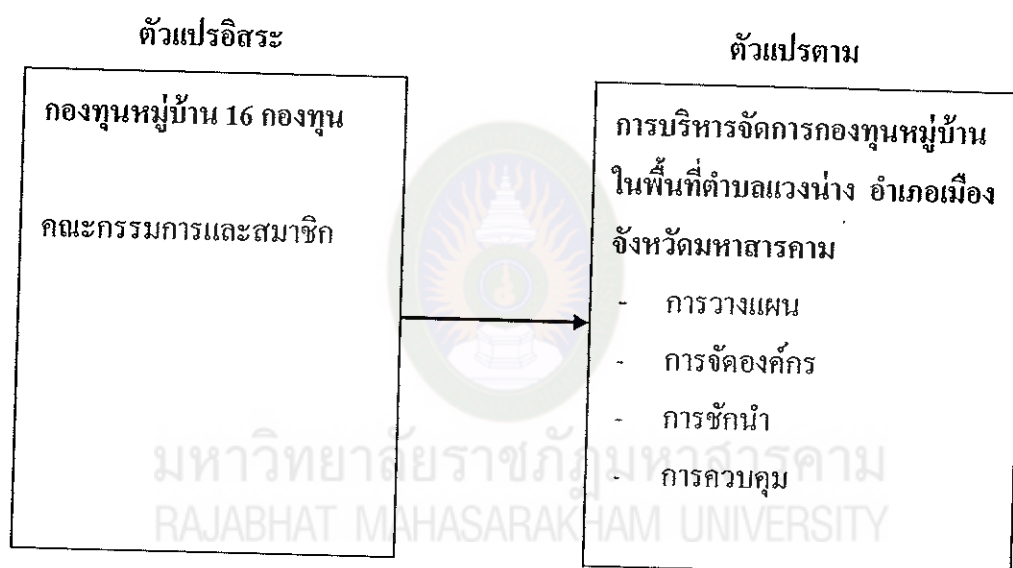
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา จะเป็นประโยชน์ให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น กองทุนหมู่บ้าน องค์กรบริหารส่วนตำบล สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ฯลฯ นำไปประกอบการตัดสินใจในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ในระดับพื้นที่ตำบล แวงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหากองทุนหมู่บ้าน

ให้สามารถดำเนินการต่อไป อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่
 ของประชาชนในพื้นที่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเป็นแนวทางในการนำไปปรับปรุงกองทุนอื่น
 กลุ่มองค์กรอื่นเพื่อประกอบการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา นำไปสู่การบริหารจัดการที่มี
 ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุน
 หมู่บ้าน ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดกรอบแนวคิด ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการศึกษา